

**Protestantse
Kerk**

‘Duurzaam luthers’

Toelichting op het project

Duurzame vindbaarheid van de lutherse traditie
binnen het geheel van de Protestantse Kerk

Generale synode
11 februari 2023

GS 23-01

1. Aanleiding en situatieschets

De Protestantse Kerk in Nederland kent twee tradities: de gereformeerde en de lutherse. Dit dubbele spoor is een wezenskenmerk van onze kerk dat wij ook in onze 'zelfbeschrijving' in de kerkorde hebben vastgelegd. Het is een verantwoordelijkheid van de kerk als geheel om beide tradities vindbaar te houden. Daarin heeft de lutherse synode in het bijzonder de taak om de lutherse traditie te bewaren en te blijven inbrengen binnen het geheel van de kerk. Het project 'Duurzaam luthers' richt zich op deze duurzame vindbaarheid van de lutherse traditie.

In de afgelopen periode heeft de lutherse synode de notitie *Voor de wind zeilen*¹ aanvaard. Deze notitie geeft een scherpe analyse van een krimpende kerk – en daarmee van de krimp van de (vaak kleine) lokale lutherse gemeenten. Als we niets doen, bestaat de kans dat de spirituele traditie van het luthers gedachtegoed over twintig jaar gereduceerd is tot een 'museaal fenomeen', zo stellen de schrijvers. En dat terwijl die traditie juist elementen bevat die onmisbaar zijn voor het nadenken over kerkvernieuwing en die veel aanknopingspunten bieden voor spirituele ontwikkeling in een postmodern tijdperk. Op hoofdlijnen is de analyse als volgt:

- **Lutherse gemeenten maken zich zorgen over de toekomst.** Ze zien hun ledenaantallen dalen, hun leden vergrijzen en de bestuurskracht sterk verminderen. Dat leidt onder meer tot vraagstukken over financieel beheer en tekorten en de omgang met/verantwoordelijkheid voor gebouwen.
- **Door de krimp staat de vindbaarheid en toekomst van de lutherse traditie in Nederland onder druk.** De voortzetting van bestaande gemeenten is in het geding, net als de (regionale) aanwezigheid van het lutherse gedachtegoed en de spiritualiteit, en de toekomstige vindbaarheid van lutherse 'vierplekken'.
- **Als kerk hebben we de gezamenlijke verantwoordelijkheid om deze traditie vindbaar te houden,** ook met een blik op de toekomst van de kerk als geheel.

Om vervluchting van kansen voor de kerk te voorkomen, hebben de schrijvers een toekomstscenario geschetst. De notitie *Voor de wind zeilen* en het toekomstscenario zijn op 9 april 2022 besproken tijdens een kerkenradendag voor lutherse gemeenten. Kerkenraadsleden uit heel het land waren positief over de notitie. Hun gezamenlijke conclusie: er moeten vervolgstappen worden gezet. Tijdens de vergadering van de evangelisch-lutherse synode binnen de Protestantse Kerk (25 juni 2022) is besloten dat er een project gestart wordt dat de geconstateerde aspecten van verschraling en verzwakking van de lutherse traditie tegengaat. Het doel van dat project:

Het uitwerken van een scenario om het 'bewaren en inbrengen van de lutherse traditie ten behoeve van het geheel van de Protestantse Kerk' te waarborgen, gemeenten in dat kader te begeleiden bij 'out of the box'-vormen van presentie, ontzorgen van gemeenten ten aanzien van bestuurlijke, pastorale, eredienst-gerelateerde, financiële en bouwtechnische vraagstukken etc. Hierbij ligt de focus op het creëren, behouden en ondersteunen van duurzame lutherse vindplekken in Nederland.

In het volgende hoofdstuk geven we een beschrijving van dit project.

---

¹ Voluit heet de notitie *Voor de wind zeilen - Duurzaam luthers in Nederland in 2030*.

2. Het project

Dit hoofdstuk beschrijft de opzet van het project 'Duurzaam luthers'. Het project is opgezet in samenspraak met dr. Andreas Wöhle (president van de lutherse synode) en Marjolein Willemsen (directielid dienstenorganisatie en formeel opdrachtgever). Het plan telt drie concrete doelstellingen, die uitgewerkt worden in een aantal praktische actiepunten.

Doelstellingen

Het project 'Duurzaam luthers' heeft de volgende doelstellingen:

1. **Verder uitwerken van het geschetste toekomstscenario** voor het creëren, behouden en ondersteunen van duurzame lutherse vindplekken in Nederland. Op die manier willen we voorkomen dat het lutherse gedachtegoed wordt gereduceerd tot een 'museaal fenomeen'. Daarbij betrekken we lokale gemeenten uit de breedte van de Protestantse Kerk om dit proces gezamenlijk te dragen én vanwege de kansen die dit biedt voor het nadenken over toekomstgericht kerk-zijn.
2. **Uitwerken van een plan van aanpak.**
3. **Uitvoeren van het plan van aanpak.**

Het project is onderverdeeld in twee fasen. In de eerste fase richten we ons op de planvorming (doelstelling 1 en 2). We verwachten dat deze fase 9-12 maanden duurt. In de tweede fase richten we ons op de uitvoering (doelstelling 3).

Actiepunten

Om de projectdoelstellingen te realiseren, zijn er vijf actiepunten opgesteld. Deze punten pakken we op in de eerste fase van het project – de fase van de planvorming:

1. **Ontwikkel een model voor een luthers mozaïek van kerk- en vindplaatsen**

Vanuit de visie op toekomstgericht kerk-zijn werken we een model uit dat een luthers mozaïek van kerk- en vindplaatsen mogelijk maakt én bevordert. Dit doen we in afstemming met de synodale commissie en met relevante teams/programmalijnen in de dienstenorganisatie. We houden rekening met:

- het belang van regionale presentie en blijvende zichtbaarheid;
- het behoud en de bevordering van de lutherse muziek- en liturgiecultuur;
- de verschillende mogelijkheden van samenwerking (lokaal, classicaal of synodaal);
- de (bevordering van) (gedeelde) inzetbaarheid van voorgangers;
- de mogelijkheden van lichter kerk-zijn binnen en/of buiten de bestaande kaders.

2. **Ontwikkel een toekomstvisie en een aanpak voor beheer van het lutherse vastgoed**

We maken een toekomstgerichte visie en een concrete aanpak voor een gezamenlijk duurzaam beheer en exploitatie van (een deel van) het vastgoed van lutherse gemeenten. Op die manier willen we 'het bewaren en inbrengen van de lutherse traditie ten behoeve van het geheel van de Protestantse Kerk' mogelijk maken en gebouwen inzetten als 'communicatievorm van het lutherse' (zoals dat bijvoorbeeld gebeurt in een initiatief van de Stichting Alde Fryske Tsjerken). Dit mag gezien worden als een specifieke uitwerking van het visiedocument *Speelruimte gezocht*, over kerkgebouwen van de Protestantse Kerk.

3. Ontwikkel een aanpak om de lutherse traditie in te brengen in de kerk als geheel

In aanvulling op de hiervoor genoemde actiepunten – en in nauw overleg met relevante teams binnen de dienstenorganisatie – ontwikkelen we een aanpak om invulling te geven aan het bewaren en blijven inbrengen van de lutherse traditie in het geheel van onze kerk.

4. Ontwikkel een plan van aanpak om de actiepunten 1 t/m 3 te realiseren

We ontwikkelen een plan voor de uitvoering van de eerste drie actiepunten (de uitvoering zelf is fase 2 van het project). Dat doen we zo mogelijk geïntegreerd, en zo nodig opgesplitst per actiepunt.

5. Breng in kaart wat de risico's zijn voor het voortbestaan van lokale gemeenten

We brengen in kaart wat de continuïteitsrisico's zijn voor lokale gemeenten (algemeen, niet per se luthers). Vervolgens kijken we welke mogelijkheden er binnen de huidige kaders van de kerkorde zijn om hier preventief op in te spelen en/of reactief op te reageren als zo'n risico zich voordoet. We zorgen dat de uitkomsten van dit proces ingebed worden in de dienstenorganisatie en de ambtelijke organisatie. Dit actiepunt voeren we uit met brede betrokkenheid van al aanwezige kennis en met oog voor lopende initiatieven binnen de dienstenorganisatie/ambtelijke organisatie.

Bijdragen aan de kerk als geheel

In de visienota *Van U is de toekomst* en het beleidskader *De toekomst open tegemoet* richt de Protestantse Kerk de focus op toekomstgericht kerk-zijn. Het project 'Duurzaam luthers' draagt hieraan bij. Het vraagstuk van het project draait in zichzelf al om toekomstgericht kerk-zijn. Maar de betekenis van het project gaat verder. Los van de genoemde projectdoelen draagt dit project ook bij aan het versneld opdoen van ervaring met andere vormen van kerk-zijn. Het bevordert verder het gesprek over de relatie tussen 'vernieuwing' en 'traditie' in een snel veranderende context.

3. Planning en betrokkenen

Tot slot geven we beknopt aan hoe het project er in de loop van de tijd uitziet. Daarnaast stellen we de verschillende partners voor die bij het project betrokken zijn.

Tijdslijn van het project

Fase 1 (start eerste kwartaal 2023):

- **aanstelling van een projectleider.**
- **start projectvoorbereiding.**
- **realiseren van doel 1 en 2:** verder uitwerken van een toekomstscenario en een plan van aanpak.

Fase 2 (2024 en verder):

- **realiseren van doel 3:** uitvoering van plannen.

Betrokkenen bij het project

Het project 'Duurzaam luthers' vraagt een brede betrokkenheid van mensen van binnen en buiten de dienstenorganisatie, waaronder de lutherse gemeenten. De volgende partijen zijn nauw verbonden aan het project:

De **opdrachtgever** is Marjolein Willemsen (directielid dienstenorganisatie). Zij geeft de opdracht voor het project aan de projectleider.

De **gedelegeerd opdrachtgever** is Jeroen Venus (adviseur dienstenorganisatie). Hij geeft leiding aan de projectleider, in opdracht van de opdrachtgever.

De **projectleider** (nog aan te stellen) neemt de praktische leiding over het project op zich en is verantwoordelijk voor het realiseren van de actiepunten.

De **stuurgroep** is het hoogste besluitvormingsorgaan binnen het project. Deze groep bestaat uit de opdrachtgever, de gedelegeerd opdrachtgever, de projectleider en een vertegenwoordiger van de synodale commissie.

De **synodale commissie** wordt voortdurend betrokken bij de voortgang, de overwegingen en de besluiten rond het project.

Ook het **moderamen** en de **generale synode** worden op de hoogte gehouden van de voortgang.

Verder leggen en onderhouden we contact met lokale **lutherse gemeenten** en met mogelijke **samenwerkingspartners**: om draagvlak voor de plannen te creëren en te bewaren, om plannen aan te scherpen of deze gezamenlijk te ontwikkelen.